

tására vonatkozó módszertani útmutatásait különösen helyesnek tartom és ezért ide is igtatom.

a) Nem szabad egyszerre sok csillagképet bemutatni.

b) Amit bemutatunk, szemlélet alapján le kell a gyermekekkel rajzoltatni.

c) A csillagképek bemutatása alkalmával az előadásokat alkalmas mesék, elbeszélések és történeti adatok hozzacsatolásával érdekessé kell tenni, mert az ősi népek az égi testeket inkább a képzelő tehetséggel észlelték és a gyermekek mindig a képzelődés fokán állanak.

d) Ugyanazon oknál fogva először a geocentrikus rendszert, a látszólagos mozgásokat és csak későbbben a heliocentrikus rendszert kell megmagyarázni.

e) Csak annyit szabad tanítani a matematikai földrajzból, amennyit a gyermekek sok matematikai előismeret nélkül felfoghatnak.

f) A közvetlen szemlélet, a csillagos ég bemutatása legyen mindig az első és csak ezután használjon a tanító alkalmas szemléleti taneszközöket: az éggömböt, a csillagászati mappákat stb.

Lederer könyvében még az égitestek fajaival, azok számával, melyet az újabb kutatások szerint 1200 millióra tesz és tüzetesebben a csillagos éggel foglalkozik, melynek könnyebb megérthetésére a *Természettudományi Közöny*-ben havonként megjelenő csillagászati térképet mutatja be. Miután szerzőnk a következő két fejezetben az egyes nevezetesebb csillagokat és ezek nagyságát fejtegeti, a legközelebbi fejezetben a csillagos eget másodszer is bemutatja, megemlítve főleg ama csillagokat, melyekkel a csillagos ég északi felén találkozunk.

Szerzőnk még harmadszor is bemutatja a csillagos eget és itt ennek déli irányban észlelhető csillagaival foglalkozik.

Lederernek fentebb vázolt előadásaiban célja volt azt bebizonyítani, hogy a csillagásztani előadásokban a gyakorlati szemléltetés hathatósabb és gyorsabban célhoz vezet, mint a theoretikai fejtegetések egész halmaza és sietünk hozzátenni, hogy szerzőnk ebbeli célját teljesen el is érte.

Téri József.

VEGYESEK.

— *Wlassics korszaka.* Közel egy évtizedig vezette hazánk közoktatásügyét lelkesen, céltudatosan. Bár nem volt a törvénygyártó miniszterek közül való, de azért a jelentős alkotásoknak olyan hosszú

sorára tud visszamutatni s az általa vezetett nagy kulturális nemzeti hadseregben olyan egészséges közszellemet teremtett és hagy maga után, amely e kormányzási korszakot emlékezetessé fogja tenni közoktatásunk történetében. A nehéz kérdések elől nem tért ki, s bár kezdetben hajlani látszott a gyors megoldások felé, de nemsokára maga hirdette azt a helyes elvet, hogy tanügyi kérdésekben a radikális, átmenet nélküli újításoknak nem lehet helye, mert nem lehet sikere. Hogy mégis olyan sokat tudott végezni, annak titka az ő egyéni energiáján kívül főleg azon módszerében volt, hogy kezdeményezni és siettetni tudta azt, hogy a fölvetett kérdésekre nézve az érdekeltek közvéleménye megszólaljon és kialakuljon, úgy, hogy amire intézkedései megvalósítására került a sor, akkor már azok intencióit ismerő s azokat lelkesen magáévá tevő munkássereg állott szolgálatára. Bölcsen tudta és fölhasználta azt az igazságot, hogy a legzseniálisabb energia is magára nem, csak egy közös lelkesedéssel eltöltött nagy sereg élén nyerhet csatákat. Gondoskodott is a vezér nagy szeretettel az ő seregéről, amiről egyszerű ékesszólással beszél az az egy adat, hogy a kultusztárca költségvetése, mely 1895-ben 19 millió korona volt, Wlassics kormányzásának utolsó évéig 42 millióra növekedett föl.

A Wlassics alkotásait felsoroló alábbi statisztika szárazsága mellett is ékesen festi e korszak gazdagságát, s egyúttal jó áttekintő összefoglalása közoktatásügyünk utóbbi kilenc évi történetének. Mivel után folyóiratunk a maga idejében a legtöbbet úgyis foglalkozott, elégnek tartjuk most egyszerű regisztrálásukat.

A népoktatás terén: 1. Az állami népoktatást nagy arányokban fejlesztette ki; 1895-ben 882 áll. népiskola volt 1668 tanítóval, ma van 1980 áll. népiskola 4350 tanítóval. 2. Szervezte a gazdasági ismétlő iskolákat úgy a fiúk, mint a leányok részére. 3. Az állami kisdédóvokat szerves kapcsolatba hozta az állami elemi népiskolákkal. 4. A magyar nemzeti népnevelés szervesen kapcsolt tagozatainak betetőzéséül az ifjúsági egyesületek alakítását az állami tanítótestületek egyik lényeges feladatául tüzte ki és e célra egy alapszabálytervezetet adott ki. 5. Állami népiskolák fölépítésére külön törvények alapján is összesen nyolc millió koronát fordított. 6. Ezenkívül egy millió koronát a budapesti és kolozsvári Tanítók Házára. 7. Az állami elemi népiskolák gondnoksága és az állami elemi népiskolák tanítói, igazgató-tanítói számára új utastást készített, melyben az iskola belső életét, tehát a tanítás és nevelés vezetését a tanítóra, illetve tanító-testületre bízta, kizárja az illetéktelen, szakavatatlan beavatkozást az iskola belső ügyeiből. 8. Ugyanez elvek alapján kiadta az új községi iskolaszéki utasításokat is. 9. A népiskolai fel-

ügyelet behatóbbá tétele céljából elkészítette a tanfelügyelői új utasítások tervezetét. 10. Az állami népiskolák nagy részében az ingyenes oktatást vitte keresztül. 11. Szervezte a népiskolai ifjúsági könyvtárakat intéző bizottságot. 12. Elkészítette az állami elemi népiskola egységes új tantervét és ehhez az új utasítás-tervezetet. 13. Megindította a népiskolai történelmi és földrajzi szemléltető képeket.

Tantervek. Kormányzata alatt készültek és léptek életbe: 1. Gimnáziumi, 2. Reáliskolai, 3. Felsőbb leányiskolai, 4. Polgári tanítóképzői, 5. Elemi tanítóképzői, 6. Felső kereskedelmi iskolai, 7. Kereskedelmi akadémiái, 8. Keleti kereskedelmi akadémiái tantervek. Több tantervhez az utasítások és az új polgári tanítóképzői és elemi képzői rendtartások.

Szakiskolák. 1. Szervezte a keleti kereskedelmi akadémiát, amely addig csak tanfolyam volt. 2. Létesítette a kereskedelmi akadémia intézményét. 3. Az iparos tanonciskolák szervezetét és tanrendjét új alapokra fektette.

Felső oktatás. 1. A nőknek egyetemre bocsátása. 2. Tanárképzőintézet új szervezete. 3. Új orvosszigorlati rendtartás. 4. Műegyetemi doktorátus és új vizsgálatrend. 5. Az University Extension életbeléptetése. 6. A jogi oktatásról szóló törvényjavaslat kimerítő indokolással már ő felségéhez fölterjesztett.

Múzeumok. 1. Ő alatta létesült a köteles példányokról szóló törvény. 2. A múzeumok és könyvtárak országos tanácsának és felügyelőségének szervezete. A vidéki múzeumok és könyvtárak legnagyobb részének állami felügyelet alá helyezése. 3. A nemzeti múzeumi tanács szervezete. 4. Számos új vidéki múzeum létesítése. 5. Behozta a múzeumokban, a képtárban, a rendszeres előadások intézményét, melynek nagy kulturális hatása van.

Építkezések. 1. A szépművészeti múzeum építkezése befejezéséhez közel. 2. Az új műegyetem építését biztosította és már az egyik nagy épület elkészült. 3. A zeneakadémia új építését biztosította. 4. A beruházási törvényjavaslatban gondoskodott a vallás- és közoktatásügyi minisztérium új épületéről, nagyszabású egyetemi klinikákról; színiakadémia méltó elhelyezéséről.

Gyógypedagógia. Nagy lendületet adott ennek az ügynek. A szaktanító-képzés szervezése mellett az összes intézetek tantermeiket, szervezeti szabályzatokat nyertek, szóval az intenzív fejlesztés majdnem teljes megoldást nyert. E mellett extenzíve is igen jelentékeny emelkedést mutatnak a fogyatékosok intézetei. A siketnémák budapesti, egri, soproni, kaposvári, kormöcbányai, debreceni, a siketnémák és vakok kecskeméti, jolsvai és szegedi iskolái, a hülyék budapesti állami intézete, a vakok kolozsvári intézete, továbbá a

gyengetehetségűek és eskórosokról való gondoskodás fölkarolása, neki köszönhető. A beszédhibákban szenvedők állami tanítóképző-tanfolyamát is ő állította föl. Legfontosabb pedig amaz intenciójának megvalósítása, hogy e szerencsétleneknek az életben való boldogulását gyámolító egyesületek és foglalkoztató telepek útján biztosította, s e célból már az oktatásnak a kenyérkeresetre előkészítő irányzatot adott. Az intézeteknek a modern követelményeknek megfelelő elhelyezéséről is gondoskodott, mert valamennyi fajta fogyatékos részére célszerű épületet építtetett. Ilyenek a vakok, siketnémák és hülyék budapesti intézetei, a siketnémák kaposvári, a siketnémák és vakok szegedi, kolozsvári, váci intézetei. Egyik legfontosabb ténye a gyógy-pedagógiai intézetekkel kapcsolatos pszichológiai laboratórium, mely a gyermek tanulmányozás ügyének fejlesztésére kétségtelenül nagy befolyással leend.

Munkaképes új szervezetet adott a Közokt. Tanácsnak. Nagy mértékben fejlesztette a néptanítóknak és minden iskolafaj tanárainak szüneti tanfolyamait.

S tegyük még hozzá e felsoroláshoz, hogy minden intézkedését a liberalismus, a humanismus, az erős nemzeti szellem hatja át.

— **A Tanítók Házai.** Október 4-én avatták föl a Szentkirályi-utcában a múlt év folytán teljesen befejezett *Ferencz József Tanítók Házát*, a tanítók gyermekei számára alapított főiskolai internatust, amelyben 120 deák talál kényelmes és egészséges otthont. A deákok kettenként és négyenként laknak egy-egy tágas szobában, van külön könyvtári-, olvasó-, társalgó-, zene- és fürdőhelyiségük. Második egyetemi városunkban, Kolozsvárt szintén fölépült az ugyanilyen rendeltetésű, Hunyadiról elnevezendő Tanítók Háza, szintén 120 deák fölvételére s november 1-én át is adatott rendeltetésének. Ennek fölvatása a jövő augusztus hónapban lesz. A házak fölépítéséhez Wlassics miniszter javaslatára az országgyűlés szavazott meg egy millió koronát, a fentartási költségeket az Eötvös-alap viseli, amely ezenkívül anyagi erejéhez mérten a benlakóknak segítséget is ad. A magyar tanítóság igazán büszke lehet erre az eredményre, ami alkalmas arra, hogy a tanítóságban és mindenkiben megszilárdítsa az idealismus erejébe vetett hitet. Mert egy szegény tanítónak, Péterffy Sándor gazdag idealismusának köszönjük ez alkotást, ő tudta az ő erős hitével megnyerni a tömegeket s azután a hatalmasokat, hogy ime megvalósították azt a szép és hatalmas tervet, a melynek lehetőségében 20 évvel ezelőtt csak maga a tervező hitt.

— **A Középiskolai Tanáregyesület ideai tételei.** Az egyesület igazgatósága megállapítván azokat a tételeket, a melyeknek tárgyalá-

sát a köröknek ajánlja, ezekhez azt a kérelmet csatolja, hogy a körök működésük súlypontját az eddig aránylag elhanyagolt methodikai kérdések tárgyalására vessék. A tételek a következők: 1. A stilustanítás eszközei és módszerei. — 2. Az érettségi vizsgálatra vonatkozó tárgyalások kiegészítése abban az irányban: vajjon az érettségi vizsgálat miféle ismeretkörre terjedjen ki és a vizsgálatnak milyen módja lenne legcélszerűbb. — 3. A tanárok gyakorlati kiképzése. — 4. Az Utasításokban foglalt methodikai irányeszmék ismertetése és fejtegetése. — 5. A tanárgyermekek főiskolai tanulmányai megkönnyítésének eszközei. — 6. Az élő idegen nyelvek tanításában eddig alkalmazott újabb módszerek eredményei és továbbfejlesztésüknek kérdése. — 7. A középiskolai könyvtárak centralizálása és egységes könyvjegyzék szerkesztése.

— VI. Egyetemes Tanítógyűlés. A Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága elhatározta, hogy a jövő nyáron megtartja a VI. Egyetemes Tanítógyűlést. Az V-dik tudvalevőleg a millenniumi tanügyi kongresszus alkalmával, azzal kapcsolatban tartatott. A tárgyalásnak kellő előkészítése végett az Orsz. Bizottság már most megállapította a gyűlés teteleit s megküldte az egyes tanítótestületeknek tanulmányozás végett. A tételek a következők: 1. A népoktatási törvény revíziója, kapcsolatban a szolgálati viszony szabályozásával. — 2. A fizetésrendezés. — 3. A nyugdíjszabályozás. — 4. A népnevelési egyesületek megteremtése és szervezése.

— *Certificat d'études françaises.* A M. Pæd. egyik cikkében szóltunk arról a sok új diplomáról, melyet az imént teljesen átalakított és autonomiával bíró francia egyetemek idegen hallgatók számára alkottak oly célból, hogy egyrészt mennél több külföldi tanulót lássanak, másrészt hogy a valóban szorgalmasoknak oly oklevelet adhassanak, mely azt bizonyítja, hogy idejüket jól felhasználták. A külföldi francia nyelv és irodalom tanárai számára. szól a *Certificat d'études françaises* c. párisi egyetemi oklevél, melynek elnyerésére szükséges, hogy a jelölt egy évig az egyetem rendes hallgatója volt legyen; a vizsgálat írásbeli és szóbeli. Az írásbelin a jelölt által választott idegen nyelv szövegét fordítják franciára, azonkívül egy *rédaction*-t, vagyis néhány lapra terjedő értekezést irnak. A szóbelin három egyetemi tanár a francia nyelv, irodalom vagy történet köréből vett előadásából intéznek kérdéseket. Az utolsó júniusi session első ízben egy magyar tanárnó jelentkezett erre a vizsgálatra. Ez Rokszer Ilka k. a., a kassai felsőbb leányiskola tanára, kit a (magyar) miniszterium mint ösztöndijast küldött a párisi egyetemre. A jelölt, mint hogy munkatársunk Kont Ignác magyar irodalomtörténeti előadásait és az ezekkel egybekötött magyar-francia stylus-gyakorlatokat

a legnagyobb szorgalommal hallgatta, mint idegen nyelvet a *magyar-t* jelölte ki. A dékán, Croiset Alfréd, Akadémiánk külső tagja, az engedélyt megadta, ámbár jelenleg a magyar nyelv és irodalom csak «Cours libre» alakjában szerepel az egyetemen. A választott szöveg Beöthy Zsolt Jósikáról szóló lapjai voltak. Rokszer Ilka k. a. úgy az írásbelit, mint a szóbelit szép sikerrel tette le; ő tehát az első magyar tanár, a ki a Certificat d'études françaises-t magyar nyelvű *version*-nal nyerte el.

Ez alkalommal megemlítjük, hogy Kont Ignác úr, a ki a lefolyt évben a Széchenyi korszakot (1825—48) tárgyalta, a jövő tanévben előadásait folytatja és a forradalomtól Arany János haláláig (1849—82) fogja tárgyalni a költészet, dráma és regény fejlődését. Nem hiszi, hogy a dualismus événél (1867) kell megállapodnia a magy. irod. kutatásának, mert a legújabb kor elég íróit mutathat fel, kik érdemesek, hogy velők foglalkozzanak. E mellett a stylus-gyakorlatokat folytatja. És ezekre felhívjuk a francia nyelv és irodalom tanárjelöltjeinek figyelmét, kiknek módjukban van Párisba menni, hogy e kurzust lelkiismeretesen felhasználják. Ismerjük a szomorú viszonyokat, melyek e tekintetben a budapesti egyetemen uralkodnak, a hol csakis oly emberek tanítják a franciát, a kik magyarul nem tudnak, a stylus-gyakorlatokat vagy lenézik, vagy nem tartják érdemesnek, hogy velük foglalkozzanak. Már pedig első kötelessége a reáliskolai tanárnak, hogy a nyelvet, melyet tanít, szóban és írásban teljesen birja; mily hiány van ma, 30 évi tapogatózás után, e téren, az eléggé ismeretes. Kívánatos volna, hogy maga a kormány ezt a párisi magyar egyet. kurzust támogassa, hogy mennél több jelöltet oda küldjön és azoknak adjon előnyt, a kik francia diplomával is birnak. Munkatársunk, a ki most egész szabad idejét ennek a célnak áldozza, az irodalom nagy alakjainak ismertetésén kívül ezt a valóban hasznos kurzust alapította és reményli, hogy ezen az úton ő is szolgálatot fog tenni a magyar ügynek.

Említsük fel végül, hogy munkatársunk utolsó nagy művét, a mely a francia irodalom befolyásáról Magyarországon szólt és melynek révén a habilitatiót a párisi egyetemen megkapta, junius hóban a francia Akadémia a Prix-Bordin egy részével tüntette ki. Már 1897-ben a «La Hongrie litteraire et scientifique», első nagyobb műve Magyarországról, egy akadémiai díjat nyert.